

မြန်မာ - မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်း အလေ့အထများသည် တာဝန်ခံမှုအတွက် စိန်ခေါ်မှုများကို မြှင့်တက်စေနိုင်သည်။

ကင်းစလ်အက်ဘော့ထ် (Kingsley Abbott) ၊ *Global Redress and Accountability အတွက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာဥပဒေညာရှင်များကော်မရှင်(International Commission of Jurists - ICJ)* မှ အကြီးတန်းဥပဒေအကြံပေး

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကြီးလေးသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအား အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း၊ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့အစည်းများနှင့် စာနယ်ဇင်းသတင်းထောက်များမှ မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းသည် အခြေအနေအပေါ်တွင် လူအများသိရှိမှုကို မြှင့်တင်ပေးရာတွင်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းမှ တုံ့ပြန်မှုများ ထွက်ပေါ်လာစေရာတွင်လည်းကောင်း အရေးပါသောအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ပါသည်။

ချိုးဖောက်မှုများသည် လူသားတမျိုးနွယ်လုံးအပေါ်ကျူးလွန်သည့်ရာဇဝတ်မှုများနှင့် စစ်ရာဇဝတ်မှုများအပြင် မျိုးနွယ်စုတစ်စုကို မျိုးဖြတ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) အုပ်စုတစ်စုအား မျိုးဖြတ်ခြင်းပင်လျှင် အပါအဝင် ဖြစ်နိုင်သော နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ ရာဇဝတ်မှုများ အထိ ဖြစ်လာနိုင်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများကို ထပ်မံ တိုးမြှင့်လုပ်ဆောင် လာခဲ့ကြလျက်ရှိရာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူပေါင်းများစွာက သမိုင်းတစ်လျှောက်တွင် ဤကဲ့သို့အမျိုးအစားရှိပြီး လက်ရှိဆောင်ရွက်ဆဲဖြစ်သည့် မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းများထဲမှ အနှံ့စပ်ဆုံးတစ်ခုကို စုပေါင်းဆောင်ရွက်လာကြပါသည်။

၂၀၁၈ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ရာဇဝတ်ခုံရုံး(International Criminal Court - ICC)၏ ဥပဒေအရာရှိက ရာဇဝတ်မှုများကို ပဏာမစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ် စတင်ပြုလုပ်ခဲ့ရာတွင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများအတွက် အားပေးမှုဖြစ်စေခဲ့ပါသည်။ ထိုရာဇဝတ်မှုများထဲမှ ရာဇဝတ်မှုတစ်ခု၏ လက္ခဏာတစ်ရပ် (သို့မဟုတ်) အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ကို ရောမစာ ချုပ်(Rome Statute)၏ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်သော ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံ၏ ပိုင်နက်အတွင်း ကျူးလွန် ခဲ့ပါသည်။

ထိုအချိန်တွင် ချိုးဖောက်မှုများကို အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာဥပဒေများအရ ရာဇဝတ်မှုများအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ပြီး ICC ၊ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာအချက်အလက်ရှာဖွေရေးမစ်ရှင် (Fact-Finding Mission – FFM) နှင့် မြန်မာနိုင်ငံအတွက် Ongoing Independent Mechanism (Independent Investigative Mechanism for Myanmar) တို့ကဲ့သို့သော (တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း၊ ကျွမ်းကျင်သက်သေခံခြင်း၊ တရားစွဲဆိုခြင်း နှင့်/သို့မဟုတ် တရားစီရင်ခြင်း လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန် တရားဝင်အစိုးရအာဏာများ သို့မဟုတ် လုပ်ပိုင်ခွင့် အပ်နှင်းခံထားရသော လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သော) လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့်အဖွဲ့အစည်းများက ဖြစ်ပေါ်နေသည့်အခြေအနေကို သိရှိနားလည်နေပြီး ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစီရင်မှုများကို အနာဂတ်တွင် ပြုလုပ်လာမည့် အလားအလာများ ပေါ်ပေါက်သောအခါ မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ ပြုလုပ်နေသူများအနေဖြင့် အောက်ပါအချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည် -

၁) သက်သေများနှင့်ကျူးလွန်ခံရသူများအား တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်းများ အကြိမ်ကြိမ်ပြုလုပ်ခြင်းအားဖြင့် ထပ်မံနာကျင်ထိခိုက်စေခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ပတ်သက်၍ အရွယ်အစားကြီးမားပြီး အများအားဖြင့် စနစ်တကျညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိသည့် မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာဆောင်ရွက်မှုကြောင့် ကလေးသူငယ်များနှင့် လိင်ပိုင်း ဆိုင်ရာနှင့် ကျား-မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု (Sexual and Gender Based Violence - SGBV) ကျူး လွန်ခံရသူများအပါအဝင် ကျူးလွန်ခံရသူများနှင့် သက်သေများအား မတူညီသောလှုပ်ရှား ဆောင်ရွက် သူများက တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ မကြာခဏပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့အပေါ် ထိခိုက်နိုင်ချေရှိသည်ဟူသည့် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ မြင့်တက်ခဲ့ပါသည်။

လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ကျား-မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုဆိုင်ရာ ရာဇဝတ်မှုများအပါအဝင် မြန်မာ့တပ်မတော် မှ ကျူးလွန်သည်ဟုယူဆရသော ရာဇဝတ်မှုများတွင် အမည်ထွက်ပေါ်ထားသည့် ကျူးလွန်ခံရသူများ အား အင်တာနက်ပေါ်တွင် အကြမ်းဖျင်းရှာဖွေမှု တစ်ခုပြုလုပ်ခဲ့ရာ အချို့သောသူများကို မီဒီယာများ၊ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်အဖွဲ့အစည်းများမှ တွေ့ဆုံ မေးမြန်းမှုများအကြိမ်ကြိမ်ပြုလုပ်ခဲ့ပြီးဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

အစ္စတန်ဘူလ် လုပ်ထုံး (Istanbul Protocol) ၊ ပြန်လည်တည်းဖြတ်ထားသည့် ဥပဒေမဲ့ ဖြစ်နိုင်သောသေဆုံးမှုအား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ မီနီဆိုးတားလုပ်ထုံး (Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death – Minnesota Protocol) ၊ လူ့ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာကုလသမဂ္ဂမဟာမင်းကြီးရုံး(OHCHR)၏ လူ့အခွင့်အရေးစောင့်ကြည့်ခြင်းလမ်းညွှန် (Manual on Human Rights Monitoring - OHCHR လမ်းညွှန်)နှင့် ပဋိပက္ခများတွင် လိင်အကြမ်း ဖက်မှု မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံး (International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict - IP 2) တို့အပါအဝင် မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းအကြောင်း လမ်း ညွှန်များအားလုံးနီးပါးတွင် “ထိခိုက်မှုတစ်ခုတရားမဖြစ်ပွားစေရ” ဟူသော စည်းမျဉ်းအား ခိုင်မာစွာချမှတ် ထားသည်။

OHCHR လမ်းညွှန်၌ ယင်းစည်းမျဉ်းအား အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ရာတွင် မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းရာတွင် ပါဝင်သူမည်သူမဆို ကျူးလွန်ခံရသူများ၊ သက်သေများနှင့် အခြားပူးပေါင်းပါဝင်နေသောပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အသက်၊ လုံခြုံရေး၊ လွတ်လပ်မှုနှင့် ကောင်းမွန်စွာရပ်တည်နေထိုင်နိုင်မှုကို ထိခိုက်စေခြင်းမရှိစေရန် အတွက် တာဝန်ရှိကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

IP2 တွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့်ကျား-မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုကျူးလွန်ခံရသူများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ထိခိုက်မှု ဆိုင်ရာတွင် ခန္ဓာကိုယ်အား တိုက်ရိုက်ထိခိုက်မှု၊ ခန္ဓာကိုယ်အား တဆင့်ခံထိခိုက်မှု၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှု၊ လူမှုစီးပွားဆိုင်ရာထိခိုက်မှုနှင့် ဥပဒေရေးရာအရ ထိခိုက်မှုတို့ ပါဝင်ကြောင်း မှတ်ချက်ပြု ထားပြီး လူတစ်ဦးတစ်ယောက်တည်းအား တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ အကြိမ်ကြိမ်ပြုလုပ်ခြင်းသည် အထူး

သဖြင့် စနစ်တကျညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိသည့်အခါမျိုးတွင် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းအတွက်သာ မက ရပ်ရွာလူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက်ပါ ထိခိုက်စေနိုင်ကြောင်း အဓိကထားဖော်ပြထားသည်။

စနစ်တကျညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုအားနည်းခြင်းကြောင့် ကျူးလွန်ခံရသူများနှင့် သက်သေများအနေဖြင့် ယင်းတို့၏ ဖြစ်ရပ်ဇာတ်လမ်းအား မတူညီသောပုဂ္ဂိုလ်များထံ အမျိုးမျိုးသော ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် အကြိမ်ဖန်များစွာ ထပ်ခါတလဲလဲ ပြောဆိုနေရသဖြင့် ထပ်မံနာကျင်ထိခိုက်မှုဖြစ်လာနိုင်သည်။

ထိုသို့အကြိမ်ကြိမ်မေးမြန်းစုံစမ်းမှုများကြောင့် ရပ်ရွာလူ့အဖွဲ့အစည်းများကို စိတ်အနှောင့်အယှက်လည်း ဖြစ်စေသည့်အပြင် ထိုမှတစ်ဆင့်ပစ်ခတ်မှုကိုဖြစ်စေသည်သာမက ယင်းတို့အား အခြားသူများအပေါ်သစ္စာ ဖောက်ခြင်း သို့မဟုတ် စွပ်စွဲခြင်းများပြုလုပ်ရန် အလားအလာရှိသူများအဖြစ် ရှုမြင်လာနိုင်သည့် ရပ်ရွာ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းမှလူထုနှင့် အချို့သောသူများ၏ စိတ်ဝင်စားမှု ပိုမိုမြင့်တက်လာသည့် ရလဒ်များ လည်း ဖြစ်လာနိုင်သည်။

တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုပြုလုပ်သူများအနေဖြင့် သတိထားသင့်သည်မှာ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ကျား-မအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုကျူးလွန်ခံရသူများသည် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သောကိစ္စရပ်များအား ပြန်လည်ပြောပြသည့် ဖြစ်စဉ် ကြောင့် မိမိကိုယ်ကိုယုံကြည်မှုမြင့်တက်လာနိုင်သော်လည်း အချို့သောအခြေအနေများတွင်မူ သက် သေနှင့် ကျူးလွန်ခံရသူများအား လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ကျား-မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုအကြောင်း တွေ့ဆုံ မေးမြန်း ထားသည်ကိုသိရှိနေသည့် ရပ်ရွာလူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းတွင်မူ အရှက်ရခြင်းများခံစားရနိုင်ပြီး ရပ်ရွာလူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း အပျက်သဘောဆောင်သော ဂုဏ်သိက္ခာညှိုးနွမ်းမှုလည်း တွေ့ကြုံရနိုင် သည့် အန္တရာယ်လည်း ရှိနေသည်။

၂) ကနဦး ထွက်ဆိုချက်အမျိုးမျိုး ဖန်တီးခြင်း

တွေ့ဆုံမေးမြန်းသူများအနေဖြင့်သတိထားသင့်သည်မှာ လူတစ်ယောက်တည်းအားအကြိမ်ကြိမ်တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခြင်းများသည် အထူးသဖြင့် အဆိုပါတွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများကို ကာယကံရှင်ကိုယ်တိုင်ပြောပြ သည့်အခါ အသံ သို့မဟုတ် ဗီဒီယိုမှတ်တမ်းယူသည့်အခါတွင် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာကြားနာစစ်ဆေးမှုများ အပါအဝင် အနာဂတ်တာဝန်ခံမှုဆိုင်ရာ ဖြစ်စဉ်များအတွက် ရှုပ်ထွေးမှုများကိုလည်း ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။

ကျူးလွန်ခံရသူ သို့မဟုတ် သက်သေတစ်ဦးမှ ထွက်ဆိုချက်ပေးသည့် အကြိမ်အရေအတွက်များလာ သည့်နှင့်အမျှ အထူးသဖြင့်ထွက်ဆိုချက်များအား မတူညီသည့်လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများက မှတ်တမ်း ရယူသည့်အခါတွင် ယင်းတို့၏ မတူညီသည့်ထွက်ဆိုချက်များတွင် ရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများ ဖြစ်လာ နိုင်ချေလည်း ပို၍များပါသည်။ အဆိုပါရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများသည် မည်သည့်တရားခွင့်တွင်မဆို ထိုထွက်ဆိုချက်များ၏ ယုံကြည်ရမှုကို ကျဆင်းစေရန် အသုံးပြုနိုင်သည့်အပြင် ယင်းပုဂ္ဂိုလ်အားလည်း သက်သေအဖြစ် ခေါ်ဆိုခြင်း အလျဉ်းမရှိတော့သည်အထိ ဖြစ်လာနိုင်သည်။

နိုင်ငံသားနှင့်နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR)၏ အပိုဒ်(၁၄) တွင် စွပ်စွဲခံရသူတိုင်းသည် ၎င်းတို့အနေဖြင့် မျှတစွာ

တရားစီရင်ခံရပိုင်ခွင့်၏အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ် ၎င်းတို့၏ခုခံလျှောက်လဲမှုကိုပြင်ဆင်ရန်လုံလောက်သောအချိန်နှင့် အထောက်အပံ့များ ရပိုင်ခွင့်ရှိရမည်ဟု အာမခံထားပါ သည်။

လက်တွေ့တွင် အဆိုပါစည်းမျဉ်းကြောင့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာတရားစွဲဆိုမှုများတွင် တရားစွဲဆိုရန် ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးဖြစ်စေသည့် ဖွင့်ဟထုတ်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ တာဝန်ဝတ္တရားကို ကျရောက်စေပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာရာဇဝတ်ခုံရုံး (ICC) တွင် စွဲချက်တင်ရန် ခုခံလျှောက်လဲခြင်းဆိုင်ရာ အပြစ်လွတ်ကင်းစေမှုအချက်အလက်များ(အပိုဒ် ၆၇ (၂)) နှင့် "တရားစွဲဆိုသူမှ သက်သေထွက်ဆိုရန် အတွက် ဆင့်ခေါ်ရန်ရည်ရွယ်သောသက်သေများ၏ အမည်များနှင့် အဆိုပါသက်သေများမှ ကြိုတင်ပြုလုပ်ခဲ့သည့် မည်သည့်ထွက်ဆိုမှုမဆို၏ မိတ္တူများ" (စည်းမျဉ်း ၇၆) ကို ဖွင့်ဟထုတ်ဖော်ရန် မဖြစ်မနေလိုအပ်ပါသည်။

ထို့ပြင် "ခုခံလျှောက်လဲမှုကို ပြင်ဆင်ရာတွင် အရေးပါသော သို့မဟုတ် တရားစွဲဆိုသူက အတည်ပြုကြားနာခြင်းဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များအတွက်သော်လည်းကောင်း၊ တရားခွင့်တွင်သော်လည်းကောင်း သက်သေအထောက်အထားအဖြစ် အသုံးပြုရန် ရည်ရွယ်သော သက်ဆိုင်သည့်အလျှောက် သို့မဟုတ် ခုခံလျှောက်လဲသူထံမှ ရရှိခဲ့သော သို့မဟုတ် ထိုသူနှင့်သက်ဆိုင်သော တရားစွဲဆိုသူ၏ လက်ဝယ်တွင် သို့မဟုတ် ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသည့် မည်သည့်စာအုပ်များ၊ စာရွက်စာတမ်းများ၊ ဓာတ်ပုံများနှင့်အခြား ထိတွေ့ကိုင်တွယ်နိုင်သောပစ္စည်းများကိုမဆို ခုခံလျှောက်လဲသူအား စစ်ဆေးခွင့်လည်းပြုရမည်။" (စည်းမျဉ်း ၇၇)

တရားခံရှေ့နေများသည်လည်း သက်ဆိုင်သောသတင်းအချက်အလက်များအတွက် ကိုယ်ပိုင် ရှာဖွေမှုများကို ဆောင်ရွက်ရသည်ဖြစ်ရာ ယင်းတို့တွင် ဖြစ်လာနိုင်ချေရှိသည့်သက်သေများနှင့် ကျူးလွန်ခံရသူများ၏ ကြိုတင်ထွက်ဆိုမှုများအတွက် ဗီဒီယိုများ သို့မဟုတ် အခြားမှတ်တမ်းများအား အင်တာနက်ပေါ်တွင် ရှာဖွေခြင်းသည်လည်း ယေဘုယျအားဖြင့် ပါဝင်နေမည် ဖြစ်သည်။

ထွက်ဆိုချက်များတွင် သတင်းထောက်များ၊ လူ့အခွင့်အရေးစုံစမ်းစစ်ဆေးသူများ၊ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ သုတေသီများနှင့် ကျူးလွန်ခံရသူ သို့မဟုတ် သက်သေတစ်ဦးမှ ပေးထားသည့် သတင်းအချက်အလက်များကိုမှတ်တမ်းရယူထားသောအခြားသူများတို့ထံ ဖြေဆိုထားသော တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများလည်း ပါဝင်နိုင်သည်။

အဆိုပါသတင်းအချက်အလက်အား လူအများသိရှိအောင် ထုတ်ပြန်ထားခြင်း မရှိသည့်တိုင် သို့မဟုတ် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကိုသာ လူအများသိရှိအောင် ထုတ်ပြန်ထားသည့်တိုင် ယင်းသတင်းအချက်အလက်ရရှိထားသူအား ယင်းသတင်းအချက်အလက်ကိုတရားခွင့်တွင်အသုံးပြုနိုင်ရန် အတွက် ထုတ်ပေးစေသော တရားရုံးအမိန့်ပေးစေရန် တရားခံရှေ့နေများမှ ကြိုးပမ်းနိုင်သော်လည်း အချို့သောနိုင်ငံများတွင် သတင်းထောက်များ၊ လူ့အခွင့်အရေး စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများနှင့် ပညာရပ်ဆိုင်ရာသုတေသီများ၏ ထိုသို့သတင်းအချက်အလက်များကို ထုတ်ပေးရန် ငြင်းဆိုခွင့်အား ချွင်းချက်အဖြစ်

အသိအမှတ်ပြုထားသော်လည်း အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ထိုသို့အသိအမှတ်မပြုခြင်းမျိုးလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

တရားခွင်တွင် ခေါ်ဆိုမည့် သက်သေများ၏ ကြိုတင်ထွက်ဆိုချက်များသည် ခုခံလျှောက်လဲသူအတွက် ပေးထားသော သို့မဟုတ် ခုခံလျှောက်လဲသူမှရရှိနိုင်သော အရေးအကြီးဆုံး သတင်းအချက်အလက်များတွင် အပါအဝင်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်စေသည့်အကြောင်းအရင်းတစ်ခုမှာ ခုခံလျှောက်လဲသူသည် အဆိုပါထွက်ဆိုချက်များအားတိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးသည့်အခါ ၎င်းတို့၏ယုံကြည်ရမှုကို မေးခွန်းထုတ်ရန်အလို့ငှာ ထွက်ဆိုချက်များတွင်သော်လည်းကောင်း၊ ထွက်ဆိုချက်များနှင့် တရားရုံး၌ သက်သေ သို့မဟုတ် ကျူးလွန်ခံရသူက နောက်ပိုင်းပြောဆိုချက်အကြားသော်လည်းကောင်း မည်သည့်ရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများကိုမဆို အခွင့်ကောင်းယူအသုံးပြုနိုင်ချေများသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများကို ထောက်ပြနိုင်သည့်အခါတွင် တရားခံရှေ့နေက အဆိုပါရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများသည် သက်သေ သို့မဟုတ် ကျူးလွန်ခံရသူ၏ ထွက်ဆိုချက်များအားလုံးကို အားနည်းစေကြောင်းနှင့် ထို့ကြောင့် ယင်းတို့၏ သက်သေအထောက်အထားတစ်ခုလုံးကို အားကိုးအားထားပြုနိုင်ဖွယ်ရာ မရှိကြောင်းကို တစ်ခါတစ်ရံ ငြင်းဆိုကြမည် ဖြစ်သည်။

ဘမ်ဘာ(Bemba)အမှုအပေါ် ICC Trial Chamber III ၏ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဆုံးဖြတ်ချက်တွင် တရားရုံးတစ်ခုအနေဖြင့် ထွက်ဆိုချက်များအတွင်း ရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများနှင့် ၊ (ကျူးလွန်ခံရသူ လျှောက်လွှာပုံစံများအပါအဝင်)ထွက်ဆိုချက်များနှင့်တရားရုံး၌ထွက်ဆိုချက်များအကြား ရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများကို တစ်ခါတစ်ရံ မည်သို့ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရပုံနှင့် ထိုအချက်သည် ယုံကြည်ရမှုအပေါ် မည်သို့ ထိခိုက်မှုရှိနိုင်ကြောင်း (Chamber မှ ထိုကိစ္စရပ်အား ဆင်ခြင်သုံးသပ်ပုံ ဥပမာတစ်ရပ်ကို စာပိုဒ် ၅၅၂ ff (သက်သေ အမှတ် V1 နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အပိုင်း) တွင် ကြည့်ပါ) ကို ပြသနေပါသည်။

အခြားဥပမာတစ်ရပ်အားယခင်ယူဂိုစလားဗီးယားနိုင်ငံအတွက်အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာရာဇဝတ်ခုံရုံး(ICTY) ရှေ့မှောက်တွင် ကူနာရက်ခ် (Kunarac) အမှုအတွက် Trial Chamber ၏ ၂၀၁၁ခုနှစ် ဆုံးဖြတ်ချက်၊ စာပိုဒ် ၇၈၇ff တွင်တွေ့နိုင်ပြီး ထိုအမှုတွင် သက်သေFWS-87၏ ထွက်ဆိုချက်များ၌ မညီညွတ်မှုများရှိနေခြင်းကို အခြေခံ၍ သူမ၏ သတ်မှတ်ဖော်ပြချက်အထောက်အထားများအား တရားရုံးက ပယ်ချခဲ့သည်။

အဆိုပါစိန်ခေါ်မှုများအား ဆာဂျီဘရန်မာ့ဇ်(Serge Brammertz)နှင့် မီရှဲလ်ဂျားဗစ်စ်(Michelle Jarvis) တို့ကတည်းဖြတ်ထားသော ICTYတွင် ပဋိပက္ခနှင့်ဆက်နွှယ်သောလိင်အကြမ်းဖက်မှုများအား တရားစွဲဆိုခြင်း (Prosecuting conflict-related sexual violence at the ICTY) (၂၀၁၆) စာမျက်နှာ ၁၄၀ နှင့် နောက်ပိုင်းအပါအဝင် အခြားနေရာများတွင်လည်း ဆွေးနွေးထားပါသည်။

ကျွမ်းကျင်သောတိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးသူတစ်ဦးသည် တစ်ခါတစ်ရံတွင် သက်သေတစ်ဦး၏ ယေဘုယျယုံကြည်ရမှုအပေါ် သံသယဝင်စေရန် ရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုတစ်ခုသာလျှင် လိုအပ်ပြီး ထိုသံသယသည်

အဆိုပါသက်သေ၏ အရေးပါမှုအပေါ်မူတည်၍ တရားစီရင်မှုတစ်ခုလုံး၏ ရလဒ်အပေါ် သက်ရောက်မှု ရှိနိုင်ပါသည်။

တွေ့ဆုံမေးမြန်းသူများအတွက် အဓိကထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့်အချက်များ

အဆိုပါထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အချက်များသည် မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းအတွက် အားထုတ်မှု များအား အားနည်းစေခြင်း မရှိစေရပါ။

ထိုသို့အားနည်းစေမည့်အစား လုပ်ပိုင်ခွင့်ရရှိထားသည့် အဖွဲ့အစည်းများစွာသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ အခြေအနေကို သိရှိနားလည်ထားပြီး ဖြစ်သည့်တိုင် တစ်သီးပုဂ္ဂလများနှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း များမှ မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်ခြင်းတို့မှာ အလွန်အရေးပါနေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။

၎င်းတို့သည် ပြစ်မှုဆိုင်ရာစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင် ဘယ်သောအခါမျှမပါဝင်နိုင်သော ရှုထောင့်များနှင့် ကိစ္စ ရပ်များကို ဖြေရှင်းရန် သို့မဟုတ် နောက်ထပ်ချိုးဖောက်မှုများအား တားဆီးကာကွယ်ရန် စနစ်ပိုင်း ဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများအတွက် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုများပြုလုပ်ရန် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများနှင့် နောက်ဆုံး တွင် ပြစ်မှုဆိုင်ရာတရားစွဲဆိုမှုများ၏ ထိရောက်မှုနှင့် အသေးစိတ်ကျမှုကို လွတ်လပ်စွာ ဆန်းစစ်ခြင်း ဆိုင်ရာ အဓိကနည်းလမ်းများအနက်မှတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းမှ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများ၏ ထိုသို့ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းသည် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေအရ လူပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် သာမန်လူထု၏ (သတင်းအချက်အလက်များကို လွတ်လပ်စွာ ရှာဖွေခွင့်၊ လက်ခံရယူခွင့်၊ ဖြန့်ဝေခွင့်အပါအဝင်) လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်၏ ရှုထောင့်တစ်ရပ်လည်း ဖြစ်သလို ထိုသို့ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းကို ICCPRနှင့် လူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်သူများအပေါ်ကုလသမဂ္ဂ၏ ကြေညာချက် (UN Declaration on Human Rights Defenders) အစရှိသော အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ စာချုပ်များတွင်လည်း အတိအကျ အသိအမှတ်ပြုထားပါသည်။

သို့ဖြစ်ပါ၍ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအပေါ် တသီးပုဂ္ဂလများ သို့မဟုတ် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့ အစည်းများမှ စောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းများအား မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့်မဆို အကန့်အသတ် သို့မဟုတ် အနှောင့်အယှက်ဖြစ်စေရန် များပြားသော သို့မဟုတ် ဆင်တူနိုင်သည့် မှတ် တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ အားထုတ်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ မဖြစ်ပေါ်စေသင့်ပါ။

သို့သော်လည်း တသီးပုဂ္ဂလပုဂ္ဂိုလ်များနှင့်အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် မည်သည့်မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်း ခြင်းစီမံကိန်းကိုမဆို ဆောင်ရွက်ရာတွင် အထက်ပါထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့်အချက်များအား ယင်းတို့ ကိုယ်တိုင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။

အထူးသဖြင့် တသီးပုဂ္ဂလပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် အစီအစဉ်ရေးဆွဲသည့်အဆင့်တွင် မိမိတို့ကိုယ်မိမိ ပြန်မေးရမည့် အဓိကမေးခွန်းများတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်ပါသည်။

- ၁။ အခြားတသီးပုဂ္ဂလပုဂ္ဂိုလ်များ၊ အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် ယန္တရားများသည် တူညီသော ကိစ္စ ရပ်တစ်ခုတည်းအတွက် အလားတူမှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းများ ဆောင်ရွက်နေခြင်း သို့မ

ဟုတ် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါက ကျူးလွန်ခံရသူများနှင့် သက်သေများအပေါ် (နှင့် တစ်ဦး အပေါ်တစ်ဦး) ထိခိုက်နိုင်ချေကို လျော့ချရန် ၎င်းတို့နှင့် စနစ်တကျညှိနှိုင်းချိတ်ဆက် ဆောင် ရွက်ရန် ဖြစ်နိုင်ပါသလား။

- ၂။ အလားတူမှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းမှုအား ယခင်ကဆောင်ရွက်ထားပြီးဖြစ်လျှင် တူညီသော ကိစ္စရပ်တစ်ခုတည်းအတွက်ထပ်မံမှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းရန်အမှန်တကယ်လိုအပ်ပါသလား။
- ၃။ မိမိသည် မှတ်တမ်းထိန်းသိမ်းပြုစုခြင်းကို ဆောင်ရွက်ရန် အထူးသဖြင့် ကလေးသူငယ်များနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ကျား-မအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခံရသူများအပါအဝင် ထိခိုက်နာ ကျင်လွယ်သူများနှင့်ပတ်သက်၍ မှတ်တမ်းထိန်းသိမ်းပြုစုခြင်း ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လိုအပ် သော ကျွမ်းကျင်မှုဗဟုသုတ၊ အတွေ့အကြုံနှင့် လေ့ကျင့်မှုတို့ ရှိထားပါသလား၊ သို့မဟုတ် ရှိထားသူ၏ အကြံဉာဏ်နှင့် အကူအညီကို မိမိတို့ရှာဖွေသင့်ပါသလား။
- ၄။ မည်သည့်သင့်လျော်သော ပြည်တွင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာအာဏာပိုင်ကမဆို တူညီသော ကိစ္စရပ်ကိုသိရှိနားလည်ထားပါသလားနှင့် ထိုသို့သိရှိနားလည်ထားသည့်အခြေအနေများတွင် မှတ်တမ်းပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်း ထပ်မံ၍ ဆောင်ရွက်မည့်အစား အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းများထံ ညွှန်း ပေးခြင်းသည် ကျူးလွန်ခံသူ သို့မဟုတ် သက်သေတို့၏ ရည်ရွယ်ချက်များကို ပြည့်မီစေမည့် အလားအလာပို၍များပြီး ထိခိုက်မှုဖြစ်ပွားနိုင်ခြေကို လျော့နည်းစေနိုင်ပါသလား။
- ၅။ အကယ်၍တွေ့ဆုံမေးမြန်းရန်ဖြစ်လာနိုင်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် လက်ရှိဖြစ်ပွားနေသော သို့ မဟုတ် အနာဂတ်တွင် ဖြစ်လာနိုင်သော ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုမှုများတွင် သက်သေ သို့မ ဟုတ် ကျူးလွန်ခံရသူတစ်ဦး ဖြစ်နိုင်ပြီး တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုမှရရှိလာသော မည်သည့်ထွက်ဆို ချက်၏ ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် အဆိုပါထွက်ဆိုချက်အား အသုံးပြုရန် ရည်ရွယ်ထားသော ပုံစံ တို့အပေါ် မူတည်၍ ကာယကံရှင်ကိုယ်တိုင်ထွက်ဆိုချက်အစား လက်မှတ်ထိုးထားသည့် သို့မ ဟုတ် ဖြစ်စဉ်အကျဉ်းချုပ် သို့မဟုတ် တတိယပုဂ္ဂိုလ်မှတ်တမ်း သို့မဟုတ် အသံ သို့မဟုတ် ဗီဒီယိုမှတ်တမ်း ဖန်တီးခြင်းကို ပို၍ကောင်းနိုင်ပါသလား။

အမှန်တကယ်တော့ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုမှုများတွင် သက်သေအထောက်အထားအဖြစ် အသုံးပြု နိုင်ရန်အတွက် တရားစွဲဆိုသူများ သို့မဟုတ် အခြားစုံစမ်းစစ်ဆေးသူများထံ ပေးအပ်ရန် အတိအကျ ရည်ရွယ်၍ သတင်းအချက်အလက်များကို စုဆောင်းနေသော တသိပုဂ္ဂလပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အဖွဲ့အစည်း များသည် ကြိုတင်ထွက်ဆိုချက်များနှင့်ပတ်သက်၍ အထက်တွင် မီးမောင်းထိုးဖော်ပြခဲ့သော အထူးစိုး ရိမ်ပူပန်မှုများကို အထူးသဖြင့် ကောင်းစွာ သိရှိနားလည်ထားသင့်ပြီး ဖြစ်နိုင်သရွေ့ သက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့ အစည်းများနှင့် ဦးစွာ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်၍ စနစ်တကျ ညှိနှိုင်းချိတ်ဆက် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့် ICC ၏ Prosecutor's Office သည် ကာယကံရှင်ကိုယ်တိုင်ထွက်ဆိုချက်များအစား တတိယပုဂ္ဂိုလ်များက သတင်းအချက်အလက်အကျဉ်းချုပ်များ တင်ပြပေးအပ်ခြင်းကို ပို၍ အလိုရှိ ကြောင်း စာရေးသူထံ ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။

(ICC နှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံနေသည့် နိုင်ငံတကာရာဇဝတ်မှုများကို ကိုယ်တိုင်တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်သူများ အတွက် အဓိကရည်ရွယ်သည့်) Global Rights Compliance ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အခြေခံ စံနှုန်းများ (Basic Investigative Standards) အပါအဝင် မကြာသေးမီက ထုတ်ဝေမှုများတွင်လည်း အလားတူအမြင်မျိုး ထင်ဟပ်နေပါသည်။

ရာဇဝတ်မှုစုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းများနှင့်တရားစွဲဆိုခြင်းများနှင့်ပတ်သက်၍ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများနှင့် တရား စွဲဆိုသူများသည် သာမန်အားဖြင့် တတိယပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးကပေးအပ်သည့်အပေါ်သာလျှင် မှီခိုအားထား မည့်အစား သက်သေ သို့မဟုတ် ကျူးလွန်သူတစ်ဦးထံမှ မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်၊ တရားဝင်၊ လက်မှတ်ထိုး ထားသော၊ ကာယကံရှင်ကိုယ်တိုင်ထွက်ဆိုချက်ရရှိရန် ကြိုးပမ်းကြမည်ဖြစ်ပါသည်။

သို့သော်လည်း သတင်းအချက်အလက်အကျဉ်းချုပ်များ သို့မဟုတ် တတိယပုဂ္ဂိုလ်၏ မှတ်တမ်းများ သည် မကြာခဏဆိုသလို တရားစွဲဆိုသူများအတွက် ဖြစ်နိုင်သော သက်သေများ၊ ကျူးလွန်ခံရသူများ နှင့် အခြားသတင်းအရင်းအမြစ်များကို ရှာဖွေနိုင်ရန်အတွက် “လမ်းကြောင်းပေးသည့်” သက်သေ အထောက်အထားအဖြစ် အသုံးဝင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

သက်သေအထောက်အထားဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများသည် တစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံ ကွာခြားလေ့ ရှိသော် လည်း ယေဘုယျအားဖြင့် အဆိုပါအကျဉ်းချုပ်များ သို့မဟုတ် တတိယပုဂ္ဂိုလ်မှတ်တမ်းများသည် ကြို တင်ထွက်ဆိုချက်တစ်ရပ်၏ အဆင့်အတန်းမျိုး မရှိသောကြောင့် သက်သေ သို့မဟုတ် ကျူးလွန်သူက ယခင်က တစ်စုံတစ်ရာကွဲလွဲပြောဆိုခဲ့သည်ကို အခြေခံ၍ ၎င်းတို့၏ ယုံကြည်မှုကို မေးခွန်းထုတ်ရန် အတွက် တရားခွင့်တွင် အသုံးပြုနိုင်လေ့မရှိပါ။

English language: <http://opiniojuris.org/2019/01/24/myanmar-documentation-practices-may-raise-challenges-for-accountability/>